

Schreck Csilla

Egy operettprimadonna otthona az 1930-as években

A 19. századhoz képest a 20. század első felében jelentősen megváltozott a színészek és színésznők társadalmi megítélése és társadalomban elfoglalt helye. A színészi pálya a 20. század első felére vállalható életpályává vált. Ehhez a minőségi változáshoz több tényező is hozzájárult. Az egyik ilyen – s talán a legfontosabb – a kor színházalapítási láza, amely révén számtalan kisszínház, kabaré, varieté és mulató jött létre.¹ Lábass Juci operettprimadonna, jelen írás főszereplője szakmai pályafutásában kiemelkedően fontos volt Beöthy László működése, aki 1903-ban megalapította a Királyi Színházat, 1907-ben átvette a Magyar Színház, majd 1916-ban a Népopera igazgatását is, utóbbi később Városi Színház néven működött. A polgárosuló Budapesten rendkívül nagy volt az érdeklődés a szórakoztató műfajok, különösen az operett iránt. A műfaj térhódításáról Juhász Gyula így írt:

„[A] dráma éppen most keresi és nem találja a maga új formáját, új stílusát, azért, mert ez a mi korszakunk éppen a líra, a gyors és színes impressziók, az újság és a mozi korszaka, és a mi egész életberendezésünknek, világfelfogásunknak, elfogultságainknak és kedvteléseinknek, de főleg idegeinknek legjobban az operett felel meg, amelyben megvan minden, ami mai »szem, száznak ingere«: gyors perdülésű história, sok könnyed líra és muzsika, sok dekoratív cifraság és kevés komolyság. Ezekre vágyódik a mai publikum, amely még nem érett meg ibseni és hauptmanni mélységek szemléletére, és már kinőtt brieux-i és bernsteini komoly komédiák gyermekcipőiből.”²

A színházi társadalom öntudatát s a kibontakozó „sztárkultuszt” táplálta a sajtó is. Számtalan színházi lap, bulvárlap jelentett publicitást a korszak színészeinek, akiknek családi élete a sajtónak köszönhetően immáron a nyilvánosság előtt zajlott. A közönség élénk érdeklődése hívta életre a korszak legjelentősebb színházi lapjait: a *Színházi Élet*, a *Magyar Színpad*, a *Színház* és *Divat*, a *Délibáb* folyóiratokat.³ A mozgófilm megjelenésével és széles körű elterjedésével a színészi fizetések megemelkedtek, s ezáltal a színészi pálya is igazi karrierlehetőséggel kecsegtette a fiatal pályakezdőket. Az I. világháború után a foglalkozás megbecsültebb státusa, illetve

¹ Pintér 2005: 1065–1123.

² Juhász 1968: 345.

³ Lakatos 1993: 5.

az elszakított országrészek színészeinek Budapestre áramlása ugyanakkor magával hozta a színészek létszámának dinamikus növekedését is.⁴

Jelen tanulmányunkban a színészek mindennapi életét kívánjuk fókuszba állítani egy operettprimadonna, Lábass Juci 1930-as évekbeli lakóközösségének bemutatásával. Az elemzés vezérfonalát adó hagyatéki leltár, illetve a lakás tervrajza a lakáskultúra vizsgálatának forrásaiként lehetővé teszik a 20. század első felének egyik ismert színésznője lakásának polgári enteriőrjébe való betekintést. A forrásokból kiviláglik nemcsak az operettprimadonna korabeli középpolgári életmódja vagy a külvilág számára fenntartott reprezentáció eszközei, hanem a színésznő egyéni igényeit megfogalmazó fogyasztási szokásai is. Mielőtt bemutatnánk a különböző helyiségeket és berendezésüket, tekintsük át röviden Lábass Juci életét és színészi pályáját.

LÁBASS JUCI ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGA

Lábass Juci 1896. június 22-én született, egyes források szerint Szabadkán, más szakirodalom szerint Zilahon. Családja Erdélyből települt át Szabadkára, ahol apja mérnökként dolgozott. Lábass Juci tanulmányai kezdetén megfordult Lányi Ernőnél,⁵ a kor híres pedagógusánál, majd elhagyva Szabadkát 1910-ben Rákosi Szidi pesti színésziskolájába került, ahol olyan hírességek nevelkedtek, mint Gózon Gyula, Fedák Sári, Latabár Kálmán, Feleki Kamill vagy Honti Hanna.⁶

Rákosi Szidi fiának, Beöthy László színházigazgatónak köszönhetően a mindössze tizenhét éves lány az operettre szakosodott Királyi Színházban kezdte meg pályafutását a *Buksi* című operettben.⁷ Eleinte szubretteket játszott, majd operettprimadonnaként mintegy tíz éven át szerepelt hatalmas sikerrel Beöthy különböző színházaiban, a Királyi Színházban, a Magyar Színházban, a Népoperában és a Városi Színházban.⁸ A korabeli források szerint feltűnő

⁴ Pintér 2005: 1065–1123. Az Országos Színészegyesületnek 1921-ben 1569 rendes és 362 nyugdíjas színész tagja volt. A rendes tagok száma 1922-ben már 1796 volt, 1923-ban 1912, 1924-ben 2008 fő. 1925-től a taglétszám folyamatosan csökkent: 1925-ben 1919 fő, 1926-ban 1792, 1927-ben 1384, 1928-ban 1204, 1929-ben 1122, 1930-ban pedig már csak 1122 rendes tagja volt az egyesületnek. Ezekhez a számokhoz természetesen még hozzá kell számítanunk azokat a színészeket is, akik nem voltak egyesületi tagok, illetve az ideiglenes engedéllyel dolgozó segédszínészeket is, utóbbiak számát Pintér Márta Zsuzsanna évente legalább 200 főre becsüli.

⁵ Lányi Ernő (Budapest, 1861. július 19. – Szabadka, 1923. március 13.) tanár, karnagy, zeneszerző, a miskolci és a szabadkai zeneiskola igazgatója, a Szent Teréz székesegyház karnagya, az iparos dalárda vezetője, a szabadkai városi zenekar és a Szabadkai Filharmónia megalapítója.

⁶ [sz. n.] 2006: Lábass Juci. *Hét Nap: Vajdasági Magyar Hetilap*. 2006. március 9. 33.

⁷ Szirmai Albert *Mágnás Miska* című operettjében Rollaként nyújtott emlékezetes alakítást. Játsszotta Midilit Fall *Sztambul rózsájában*, Gondát *Az elvált asszonyban*, Vilmát Lehár *A pacsrta* című művében, Serpolettót *A corneville-i harangokban*, Maricát a *Marica grófnőben*, Fedorát *A cirkuszkirálynőben*, Rózsikát Zerkovitz *Eltörött a hegedűm* című darabjában és Sybillt a *Leányvásárban*.

⁸ Lábass Juci 1914-ben a Magyar Színházban, 1915-ben az Apolló Színházban is szerepelt. 1915 és 1917 között a Népopera tagja volt. 1917 és 1920 között a Király, 1921-ben a Scala,

szépsége, kellemes hangja és tehetsége emelte a kor kitüntetett primadonnái sorába. A sajtó elismeréssel nyilatkozott színészi teljesítményéről. Az Incze Sándor tulajdonában lévő *Színházi Élet* című magazin rendszeresen foglalkozott Lábass Juci alakításával, életével, mindennapjaival. A színházon kívül Korda Sándornak köszönhetően a némafilmekben is kipróbálhatta magát.⁹

Két házasságot kötött, mindkétszer szakmabelivel, ami egyáltalán nem volt szokatlan: a színészi réteg viszonylagos elkülönülését jelzi, hogy a korszakban tagjai közül még mindig sokan kötöttek a színésztársadalmon belül házasságot. Első férje, Rátkai Márton szintén az operett műfajában szerzett vitathatatlan érdemet; vele Lábass Juci 1918. július 27-én kötött házasságot, amely azonban nem volt hosszú életű. A primadonna válását követően Szedő Miklós operaénekeshez ment feleségül, aki 1926-ban debütált az Operaházban, majd annak a Városi Színháznak lett tagja, ahol Lábass Juci is évekig szerepelt. Nemcsak operaénekesként, hanem operett-bonvivánként és dalénekesként is igen jó nevet szerzett magának. A színészberken belül kötött házasság egyrészt hozzájárult a színésztársadalmon belüli helyzet megerősítéséhez, másrészt a nők számára gyakorlati haszna is volt, hiszen ezekben a kapcsolatokban fel sem merült a kérdés, hogy házasság után is folytathatják-e karrierjüket. Gyermeke ugyanakkor egyik házasságából sem született.

Lábass Juci 1932. augusztus 24-én, sikerei csúcán, tragikus hirtelenséggel, harminchat évesen távozott az élők sorából. A *Színházi Élet* a következő szavakkal búcsúzott a színésznőtől: „Álljunk meg egy pillanatra hölgyeim és hajtsuk meg fejünket a tragikus sorsú primadonna frissen hantolt és virágokkal tornyozott sírja előtt. Sugárzó szépségének és egyre nemesedő művészetének teljében ment el tőlünk.”¹⁰

Halálának oka ismeretlen, arról sem a napilapokban, sem a halálfelvételi íven nem tettek említést.¹¹ Végrendeletet nem hagyott hátra. Halála után tizenhárom nappal, 1932. szeptember 7-én pontos hagyatéki leltár készült a VIII. kerület Múzeum utca 15/a. szám alatti lakásról, amelyben élt.¹² A hagyatéki leltár a hagyatéki tárgyalás jegyzőkönyvének mellékleteként maradt fenn. A hagyatéki tárgyalást

1922-ben, illetve 1923–24-ben a Városi, 1922-ben a Renaissance Színházban, 1923-ban a Budai Színkörben kapott szerepeket. 1924–25-ben, majd 1926–1930 között ismét a Király Színház művésze volt, de 1925-ben a Fővárosi Operettszínházban és a Városi Színházban is játszott, 1931-ben ismét a Városi, 1932-ben ismét a Király Színházban lépett fel.

⁹ A némafilmek, amelyekben játszott: *A paradicsom* (1915), *A doktor úr* (1916) *A föld rabjai* (1917), *Mágia* (1917) és *A kívándorló* (1918).

¹⁰ Lábass Juci élete képekben. [sz. n.] 1932: *Színházi Élet* 37. 1932. szeptember 4–10. 22.

¹¹ A családi emlékezet úgy tartja, hogy a túlzott fogyókúra áldozata lett. Kosztolányi Dezső így ír róla: „Lábass Juci is körünkhöz tartozott. Húgom barátnője volt. Úgy emlékszem rá, mint vidám, fekete kislányra. Meglehetősen kövér volt, s már akkor fogyasztotta magát. Egyszer tejszínhabot hoztak be nálunk uzsonnára. »Jaj, csak annyit ehetnék belőle – kiáltott –, hogy elronthatnám vele a gyomromat, és örökre megutálnám.« Egyébként énekelt, táncolt is. Emlékeim között őrzöm egy kislánykori fényképét, mely táncosnőruhában castagnettával ábrázolja.” Kosztolányi 1999: 285–288.

¹² BFL VII.12.b. 1933-560012.

1933. január 5-én, négy hónappal az elhalálozását követően tartották meg. A jegyzőkönyv a hagyatéki leltárhoz képest az ingóságokat illetően némi kiegészítést is tartalmazott: huszonhárom új tétel került bele mintegy 236 pengő értékben.

A LAKÓHELY

Egy színésznő számára a lakhely kiválasztásánál minden bizonnyal egyaránt fontos szempont volt a színház közelsége és a környék presztízse. A legnépszerűbb helyek a 20. század első két évtizedében még a Nagykörút és környéke, a Király utca, a Népszínház utca, a Csengery utca körüli területek voltak, majd az 1930-as évektől fokozatosan Buda vált fontosabbá. Lábass Juci egy 1920-as peranyag és az 1922-23-as lakásjegyzék szerint ekkor még a VI. kerület Szondi utca 98/a. szám alatt lakott.¹³ Az 1928-as lakásjegyzékben már az V. kerület Csánády utca 18-ban találjuk,¹⁴ nem messze Beöthy László színházaitól, a Királyi Színháztól (Király utca 71.), az Izabella téri Magyar Színháztól, a Népoperától, illetve annak jogutódjától, a Városi Színháztól (VIII. kerület Tisza Kálmán tér). Az 1900-as lakcímjegyzék szerint a színésznő kortársai közül sokan laktak ezen a környéken, a VI., VII. és VIII. kerületben. Küry Klára például az Erzsébet körút 1. szám alatt élt, közel Hegyi Arankához (Erzsébet körút 2),¹⁵ Gazsi Mariskához (Erzsébet körút 22)¹⁶ és Paulay Edéhez (Népszínház utca 27)¹⁷. Fedák Sári a Margit híd pesti hídfőjénél élt, egy bérpalota legfelső emeletén egy

¹³ BFL XV.17.d.329. 28239. és 28240. hrsz. Ez egy két lépcsőházas, háromemeletes, zártudvaros épület, amely historizáló stílusban épült. Lábass Juci a források tanúsága szerint a 98/a. lépcsőházban lakott akkori férjével, Rátkai Mártonnal. (BFL VII.217. 1503/1921.) A lakás a férj családjának tulajdonában volt. Az épület homlokzatát az első és második emeleten szimmetrikusan elhelyezett erkélyek díszítették. Kapuzata aszimmetrikusan elhelyezett, díszítéssel hangsúlyozva. Az építető Somló Albertné született Pollák Izabella volt. A lépcsőház földszintjén található kisebb házfelügyelői lakáson (konyha+szoba) kívül három lakástípus volt megtalálható a házban: az első típusú lakás három szobával, konyhával, fürdővel, „closettel”, kamrával, személyzeti szobával és előszobával rendelkezett; a második típusú lakáshoz egy előszoba, főzőfülke, két szoba és egy fürdő, míg az utolsó típushoz egy előszoba, személyzeti szoba, konyha, kamra, „closet”, hall és két szoba tartozott.

¹⁴ *Budapest cím- és lakásjegyzéke* 1928.

¹⁵ Pest, 1855. május 25. – Budapest, 1906. június 9. Operettprimadonna, 1880-tól a Népszínház tagja, ahol haláláig Blaha Lujza és Pálmay Ilka egyenrangú társa volt. Kiváló játékaival a népszínművek szerepeiben is rendkívüli sikereket ért el. Főként a francia operettek szerepeit játszotta stílusosan, de számos magyar operettet is sikerre vitt. Székely (szerk.) 1994: <http://mek.niif.hu/02100/02139/html/sz10/154.html> (Utolsó letöltés: 2011. április 18.)

¹⁶ Nagyharsány, 1879. július 22. – Budapest, 1953. október 27. Színésznő, 1893-ban a Népszínház szerződött, 1903-tól 1931-ig a Vígszínház tagja volt. 1931–1936 között csak szerepekre szerződött. Székely (szerk.) 1994: <http://mek.niif.hu/02100/02139/html/sz08/101.html> (Utolsó letöltés: 2011. április 18.)

¹⁷ Tokaj, 1836. március 12. – Budapest, 1894. március 12. Színész, rendező, dramaturg, színészpédagógus, fordító, színháztörténész, a Nemzeti Színház igazgatója. Székely (szerk.) 1994: <http://mek.niif.hu/02100/02139/html/sz20/152.html> (Utolsó letöltés: 2011. április 18.)

hétszobás lakásban. Makay Margit lakása a Pozsonyi út 38. számú házban volt,¹⁸ Jászai Mari a VIII. kerület Múzeum körút 2. szám alatt (az Astoriánál) lakott.¹⁹ Későbbi férje, Szedő Miklós az 1928-as lakásjegyzék szerint a VII. kerület Alpar utca 6. szám alatt lakott.

A Múzeum utca 15. szám alatt lévő ház, amelyben Lábass Juci halála előtt élt, a VIII. kerület azon részében található, amelyet az Astoriától kiindulva a Rákóczi út – Nagykörút – Üllői út – Kálvin tér – Múzeum körút határol, és amelyet egykoron Mánásfertyálynak, ma Palotanegyednek neveznek. Az elnevezés a városrész kialakulásának körülményeire utal, hiszen az 1860-as évektől első sorban arisztokraták, majd gazdag polgárok építtettek itt palotákat, bérpalotákat. A Múzeum utca 15. szám alatti Zichy-ház gróf Zichy János megrendelésére, gróf Zichy Jánosné Kray Irma részére épült, Skalnitzky Antal 1871-es tervei alapján. A kétszintes, U-alaprajzú palota terveit 1875. május 30-án hagyták jóvá.²⁰ A kivitelező ifj. Koch Henrik, az építtető Welchselmann Ignác volt.²¹ Zichy Jánostól, felesége halála után, az épület fiához, gróf Zichy Bélához került, aki 1913-ban az udvaron toldaléképületet emelt. A ház ekkor vette fel mai zárt alaprajzát. A gyermektelen Zichy Béla 1928-as halálát követően az ingatlant unokahúga, Sennyey Béláné Nádasdy Júlia örökölte. Az új tulajdonos megszüntette az épület palota-jellegét és bérházzá alakította azt: 1930-ban több nagyméretű lakás került kialakításra a házban, ekkor emelték meg a tetőt és a homlokzatot is. A változtatás által az eredetileg egyemeletes épület kétemeletessé vált, és két lépcsőházat is kialakítottak benne 15/a. és 15/b. címen.²²

¹⁸ Miskolc, 1891. augusztus. 4.– Budapest, 1989. november 6. Színésznő, 1910-ben a Vígszínházban Molnár Ferenc *Az ördög* című darabjának női főszerepével debütált, amelyet Varsányi Iréntől vett át. Játszott az Unió Rt. színházaiban, 1926-ban a Belvárosi, 1937-ben a Magyar és az Andrássy úti Színházban, 1938-ban a Teréz körúti Színpadon, 1929 és 1935 között a Vígszínházban szerepelt. 1935 és 1948 között a Nemzeti Színház művésznője volt. 1948–50-ben részt vett a Madách Színház vezetésében, majd 1950-től 1989-ig, haláláig ismét a Nemzeti Színház tagja volt. Székely (szerk.) 1994: <http://mek.niif.hu/02100/02139/html/sz15/101.html> (Utolsó letöltés: 2011. április 18.)

¹⁹ Pintér 2005: 1065–1123.

²⁰ BFL XV.17.d.329. 36579. hrsz.

²¹ Ifj. Koch Henrik osztrák származású építész, a bécsi klasszicizmus képviselője, Ybl Miklós mestere. Kenyeres Ágnes 2002: <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/index.html> (Utolsó letöltés: 2011. május 2.) Wechselmann Ignác a poroszországi Nicolajban született 1828-ban. Berlinben és Bécsben végzett tanulmányai befejezése után az építész-vállalkozó 1856-ban telepedett le Pesten. Számos budapesti középület építésvezetője volt, például a Dohány utcai zsinagógáé vagy Ybl Miklós legjelentősebb épületeié: az Egyetemi Könyvtáré, a Várkertbazáré, a Fővámházé. Szűcs 1996: 51.

²² Ilyen állapotban vészelte át az épület a II. világháborút is. Az 1950–1960-as években a ház néhány lakását kettéosztották. 1953-ban például a 15/b. részben az első emeleti második számú lakás került átalakításra: a személyzeti szobából fürdőszobát és kamrát létesítettek, ezáltal a háromszoba-hallos lakásból egy kétszobás komfortos és egy egyszoba-hallos, fürdőszobás lakás került kialakításra. 1961-ben a 15/a. rész második emeleti második számú lakását – amelynek összterülete 114,4 m² volt – szintén felosztották és így egy 72,6 m²-s kétszobás és egy 40,6 m²-es egyszoba-hallos lakást hoztak létre. BFL XV.17.d.329. 36579 hrsz.

Sajnos sehol nem említik, pontosan melyik lakásban élt Lábass Juci a halála előtt, csak annyi bizonyos, hogy a 15/a. lépcsőház egyik lakásában, így a továbbiakban a teljes épület 15/a. részével foglalkozunk. A pontos lakcímre csak következtethetünk a hagyatéki leltár felvételi íve alapján, hiszen a leltárt helyiségenként külön vették fel, pontosan megjelölve a helyiség nevét. A leírás alapján egy olyan lakást keresünk a házban, amelyben található ebédlő, hall, szalon, háló, konyha és előszoba. A ház utcai frontján szintenként két nagyméretű, míg a hátsó traktusban kisebb kétszoba-hallos lakások kerültek kialakításra. Mivel a hátsó traktusban – a tervrajzok alapján – a lakásokban ebédlő nem szerepel (ellentétben az utcafronti lakásokkal), illetve kevesebb szobával rendelkeznek annál, amit az összeírók Lábass Juci lakásában felvettek, ezeket a lakásokat ki is zárhatjuk a további elemzésből.

A három szinten a 2. számmal ellátott lakások teljesen, míg az 1. számú lakások kis eltéréssel – nevezetesen, hogy a ruhatárnak nevezett helyiség helyett a földszinti és az 1. emeleti lakásnál közlekedő van feltüntetve, amely az előszobát és a hálósobát kötötte össze – megegyeznek, szintenként viszont a 2. számú és az 1. számú lakások különbséget mutatnak beosztásukban.

A 2. számú lakásokban, az alaprajz szerint, egy L alakú előszobából balra egy hall és egy konyha, míg jobbra egy mellékhelyiség és egy szolgálati szoba vagy kamra nyílik. Az előszobából továbbhaladva három szobán keresztül – amelyből az utolsó a tervek szerint a hálószoba – jutunk el a fürdőszobába és a gardróbba. A gardrób az előszoba és a konyha felé átjárható, így a lakások körbejárhatók. A hagyatéki leltár helyiségenkénti felsorolása alapján egyértelmű, hogy az abban leírt lakás kevesebb szobával rendelkezik, mint az épület 2. számú lakásai.

Az 1. számú lakásokban a bejárati ajtó az előszobába nyílik, amelyből sorrendben jobbra található a konyha, egy mellékhelyiség és az ebédlő. Szemben, az előszoba túlsó végén a hall bejárata van; ebbe a helyiségbe nemcsak az előszobából lehet bejutni, hanem az ebédlőből is. A hallból még egy szoba nyílik, ezen keresztül közelíthető meg a hálószoba. Ebből a helyiségből nyílik egy fürdő, illetve egy ruhatárnak vagy közlekedőnek nevezett helyiség is, amely a 2. számú lakásokhoz hasonlóan szintén átjárható és amely itt is visszavezet az előszobába, biztosítva a lakás körbejárhatóságát. Ez a lakástípus megfelel az „egy ebédlő, egy hall, egy szalon, egy háló, egy konyha és egy előszoba” leírásnak, amennyiben a leltár felvételét az ebédlővel kezdték és az előszobánál fejezték be, ezek alapján valószínűsíthetjük, hogy Lábass Juci a három szint egyik, fenti elrendezésű 1. számú lakásában lakhatott.

Az 1941-es népszámlálás lakásívei alapján tovább szűkíthetjük az operettprimadonna lakásának lokalizációját, hiszen az első emeleti lakásban feltüntetett bérlő a forrás tanúsága szerint 1930 januárja óta, tehát már Lábass Juci életében is lakta a lakást. Ebből következően Lábass Juci feltehetően a második emeleti, kisebb valószínűség szerint a földszinti lakásban lakhatott.²³

²³ BFL IV.1419.j. 255. d. 652. számlalójárás, VIII. Múzeum u. 15/a. lakásívek.

Arról sincs adat, hogy halála időpontjában kik voltak Lábass Juci szomszédai. Az 1941-es és az 1945-ös összeírások és az 1945. évi kárösszeírás alapján annyi bizonyos, hogy az akkori harmincnyolc lakó közül csupán öten laktak már a színésznő halálakor is a házban: a házfelügyelő és felesége, egy honvédszázados özvegye, egy felsőházi tag neje és egy testnevelő tanár. A többi harminchárom lakó Lábass Juci halála után költözött a házba. Foglalkozásukat tekintve 1941-ben három földbirtokost, kereskedőket, egy orvost, egy ügyvédet, egy festőművészt, különböző tisztviselőket, egy alpolgármestert és egy konzult találunk a házban.²⁴

A LAKÁS

A hagyatéki tárgyalás során felvett adatok szerint a Múzeum utca 15/a. szám alatt lévő lakás nem Lábass Juci tulajdonában volt, hiszen halálakor tete-
mes, 2800 pengős házbértartozást jegyeztek fel.²⁵ A színésznő ingatlantulaj-
dont nem hagyott hátra. A hagyatéki leltár szerint a lakásba ekkor már be volt
vezetve a telefon, és villanyvilágítással is rendelkezett: szinte minden szobá-
nál feltüntettek jobb-rosszabb minőségű, villanyvilágításra alkalmas csillárt
vagy villanyégővel felszerelt falikart. A fűtést valószínűleg gázzal oldották meg,
amit az 1941-es lakásívek is alátámasztanak. A forrás szerint a két szoba jöhető
lakás vízvezetékkel, gázvezetékkel, villanyvezetékkel, központi fűtéssel és köz-
ponti melegvíz-szolgáltatással volt ellátva. A lakásokban gáztűzhelyen főztek,
a gázt fűtésre, a villanyt világításra használták. A lakás rendelkezett vízöblíté-
ses WC-vel, telefont és rádiókészülékkel is.²⁶ Funkcionalitásukat tekintve az
ebédlő-hall és szalon adhatott helyet a nyilvános, társasági életnek, a hálószoba
pedig egyértelműen a zárt, magánszféra helyszíne volt. Az 1941-es lakásívek
alapján öt helyiség parkettázott és festett volt, míg a konyhát kővel burkol-
ták.²⁷ Mindezek után vegyük szemügyre a lakást helyiségről helyiségre: hogyan
nézhetett ki Lábass Juci környezete, a Múzeum utca 15/a. szám alatt bérelt
lakása a hagyatéki leltár alapján.

A hagyatéki leltárban összeírt első helyiség az ebédlő, melynek mérete a terv-
rajz alapján 25 m² volt. Figyelembe véve az itt összeírt bútorok nagy számát,
a helyiség elég zsúfolt lehetett. A szoba legalább két részre tagolódott, amit
a különböző ülőalkalmatosságok jeleztek. Az egyik rész központjában egy hatalmas
ebédlőasztal állhatott, mely fölött egy aranyozott fa csillár lógott. Ez a bútor

²⁴ BFL IV.1419.j. 255. d. 652. számlálójárás VIII. Múzeum u. 15/a. lakásívek; BFL IV.1419.n. VIII. Múzeum u. 15/a. lakásív, házgyűjtőív; BFL IV.1419.p. VIII. Múzeum u. 15/a-b.

²⁵ Az 1930-as népszámlálás lakbérstatisztikája alapján egy négyszobás, konyhás, előszobás, fürdő-
utcafronti lakás lakbére földszinti lakás esetén átlag évi 2148 pengő, 2. emeleti lakás esetén átlag
évi 1772 pengő lehetett. Ha terület alapján tovább szűkítjük, egy VIII. kerületi lakás átlag évi
lakbére 1736 pengő lehetett, eszerint Lábass Jucinak több mint egy évi házbérhátraléka lehetett.
Az 1930. évi népszámlálás eredményei Budapesten. Budapest, 1932. II. kötet. 298–323.

²⁶ BFL IV.1419.j. 255. d. 652. számlálójárás, VIII. Múzeum u. 15/a. lakásívek.

²⁷ BFL IV.1419.j. 255. d. 652. számlálójárás, VIII. Múzeum u. 15/a. lakásívek.

foglalhatta el a legnagyobb helyet a szobából. Az ebédlőasztal körül sorakozhattott a leltár szerint a szobában felvett tíz támlásszék, ami arra enged következtetni, hogy Lábass Juci lakása élénk társasági élet színtere lehetett. Ezt bizonyítja a konyhában összeírt ötven tányér, tál és csésze, valamint a kétszer tizenkét személyes (herendi, illetve kobald) étkezészet is. A másik, kisebb jelentőségű centrumot az ebédlőben valószínűleg két karosszék és egy selyem huzatú fotel alkothatta az ebédlőasztaltól elkülönülve. A szobában a meleg színek dominálhattak, hiszen barna bútorok, piros huzatú fotelek és ebédlőszékek kerültek összeírásra.

Az ebédlőben összeírt barna, fényezett kredenc a fal mellett állhatott, valószínűleg ez szolgált tálalóként, itt tárolhatták a hagyatéki leltárban a drágaságok között feltüntetett ezüstműt is: egy tizenkét személyes evőeszközkészletet 300 pengő értékben (amelyből azonban a forrás szerint hiányzott egy mokkáskanál), egy ezüst cukortartót Lábass Juci monogramjával, két ezüstitálát (egy kerek és egy ovális alakút), egy ezüst mozsarat és egy nagy ezüst gyümölcstálat. A hagyatéki jegyzőkönyvben kiegészítésképp lajstromba vettek ezenkívül még egy FS jelzésű hatszemélyes, hiányos ezüst evőeszközkészletet és egy ezüstserleget is. A kredencen kívül még három komód szekrény is a fal mellett állhatott. Az egyik komód rejthette az összeírt tizenkét karton bútorhuzatot, illetve a külön felvett lakástextíliák egy részét is: nyolc abroszt és huszonhat textilszalvétát. Az ebédlőből két ajtó nyílt, az egyik az előszobába, a másik a hallba. A délre nyíló, belső udvarra néző ablakokat az ebédlőben fa karnisokra akasztott csipkefüggönyök díszíthették. A helyiség viszonylag kevésbé díszített lehetett, hiszen egy műkő virágtartón kívül a falakon csupán két aranyozott falikart találunk. Az ebédlőben található tárgyak teljes értéke 446 pengőt tett ki, amely a lakás többi helyiségéhez képest a szalon (42%) és a hall (23,3%) után a harmadik legértékesebb (14,1%) volt az összeírt értéknagyság alapján.

Az összeírók bejárési útvonalát követve az ebédlőből a hallba jutunk, amely a hagyatéki leltár szerint művészi festményekkel gazdagon díszített helyiség volt: tizenkét olajfestményt írtak itt össze (240 pengő értékben), amelyek közül öt – a hagyatéki tárgyalás jegyzőkönyve szerint – ismert művésztől származott. Az öt képből három kevésbé ismert: egy mosolygós női arcot, egy tájképet, egy pedig Lábass Juci édesanyját, özvegy Lábass Gyulánét ábrázolta. A két ismertebb, értékesebb kép a színésznő portréja, ezeket Márk Lajos illetve Lengyel-Reiffuss Ede festette. Márk Lajos képét a becsüsök 100 pengőre értékelték, hiszen kiváló portréfestő, karikaturista, grafikus volt, aki a Benczúr Gyula által vezetett mesteriskolában sajátította el az alapokat és 1897-ben a nagybányai festőiskola mesterkurzusán is részt vett. Márk 1912-ben maga is színésznővel, Molnár Rózával kötött házasságot, aki – Lábass Jucihoz hasonlóan – Rákosi Szidi-növendék volt, az ismeretségük innen fakadhatott. Lábass Jucin kívül a magyar színházi élet kiválóságai közül Márk Lajos megfestette Maróthy Margit, Márkus Emília, Góthné Kertész Ella és Bajor Gizi színművésznők portréját is. A másik portrét, Lengyel-Reiffuss Ede alkotását 80 pengőre becsülték az összeírók. Festője művészeti tanulmányait Budapesten, Münchenben és Párizsban végezte, Székely

Bertalan, Balló Ede, illetve Hollósy Simon tanítványa volt. Az 1910-ben Kassán, majd Budapesten letelepedő művész központi témáját egyébként a kurucvilág adta, nem pedig a portréfestés.²⁸

Szembetűnő, hogy míg a hall a tizenkét festménnyel kissé túldíszítettnek tűnik, addig a többi helyiségben egyáltalán nem írtak össze ilyen jellegű tárgyakat. Elképzelhető ugyanakkor az is, hogy a kisebb dísz tárgyakat és ingóságokat együtt, egy helyiséghez csatolva vették lajstromba és nem külön-külön annál a helyiségnél, ahol azok valójában találhatóak voltak. A többi szobához viszonyítva a hall kicsi, mindössze 16,5 m² volt. Méretéhez képest sok volt benne a bútor, így a túlzúsóftóság érzetét kelti ez is: egy kétajtós és két egyfiókos berakott szekrényt is leltárba vettek itt, ezekben találjuk a viszonylag jelentős mennyiségű, kétszáz darab könyv és kotta egy részét. Sajnos a könyvekről, kottákról nem készítettek részletes jegyzéket az összeírók. A hallba nappal természetes fény csak az ebédlő és a szalon felől szűrődhetett be, hiszen a helyiség nem rendelkezett saját ablakkal. Este pedig két villanyégős, figurális gipsz falikar biztosította a fényforrást. A szoba homályát némileg ellensúlyozta a bútorok világos színe. A helyiség fókuszpontját egy világos kerek kis asztal képezte, amely körül két támlás szék állhatott; ezenkívül még egy rekamié és egy sárga selyemhuzatú fotel tartozott a berendezéshez. A hall bútorainak és egyéb tárgyainak összértékét 735 pengőre becsülték, amely így a lakás második legértékesebb helyiségének tekinthető.

Viszonylag ritkán maradt fenn fotó, rajz vagy festmény azokról a lakásokról, amelyeknek hagyatéki leltára fellelhető. Lábass Juci környezetéről sem bukkanunk ez ideig képi ábrázolásra, ugyanakkor a *Színházi Élet* 1931. évi 2. száma közölt egy cikket „Ki mit gyűjt” címen. A cikkben megszólaltatták Lábass Jucit, akiről egy fényképet is közöltek. Lábass Juci „otthoni környezetben” büszkén mutatja be a róla megjelent színházi kritikákat, amelyeket összegyűjtött és kötetbe foglalt.²⁹ A fotón a színésznő egy kis, fal melletti szekrénynél áll. A fal világos és csupán egy mosolygós női alakot ábrázoló kép látható rajta. A kép sarkában egy kicsi kerek asztalka áll, amely világos csipkekendővel van letakarva. A kép Lábass Juci otthonában, feltételezhetően a hallban készült, hiszen a hagyatéki leltár tanúsága szerint itt volt egy berakott szekrény és egy kis kerek asztalka, hasonló bútoregyüttesre a többi helyiségben nem találunk példát.³⁰

A bejárású út vonal következő állomása a 25 m²-es szalon. Ahogy említettük, a lakásban található bútorok 3154 pengős összértékének közel a 42%-át (1324 pengő) tette ki a szalonban található bútoregyüttes értéke. Nemcsak a bútorok értéke bizonyítja azonban azt, hogy a szalon tekinthető a lakás legértékesebb és a legrepresentatívabb helyiségének, hanem a tárgyak minősége és funk-

²⁸ Kenyeres Ágnes 2002: <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC09006/09408.htm> (Utolsó letöltés: 2011. január 2.)

²⁹ Lábass Juci nyilatkozata szerint az összegyűjtött kritikáinak első darabja 1914. március 14-én látott napvilágot, akkor amikor *A mozikirály* című operettben játszott. Gyűjteménye legértékesebb darabja W. Freeman angol újságíró cikke a *Morning Telegraph*-ban.

³⁰ [sz. n.] 1931: Ki mit gyűjt. *Színházi Élet* 2. 1931. január 4–10. 37–38.

ciója is. Nagy számban írtak itt össze különböző ülőalkalmasságokat, amelyek a társasági élet szükséges kellékei voltak: két hencser (vagy heverő), két fotel, egy zöld ripszshuzatú kanapé, két támlásszék, egy kerek, egy bőrhuzatú és egy sárga huzatú karosszék. Az asztallal kapcsolatos hiányérzetünket a hagyatéki tárgyalás jegyzőkönyve enyhíti, hiszen ez utólag megemlíti egy zöld, szalongoarnitúrához tartozó asztalt is, amely jól illik az itt található zöld, ripszshuzatú kanapéhoz. A szalon berendezéséhez tartozott egy Bechstein-féle fekete zongora is (ülőkével), illetve egy gramofonlejátszó számtalan lemezzel. Mindezek alapján nyugtázhadjuk a feltételezést, hogy a szalon egyrészt a „könnyed” társasági életet és szórakozást volt hivatott szolgálni, másrészt alkalmanként valószínűleg „dolgozószobaként” is szolgálhatott a zenés darabokban játszó operettprimadonna és operaénekesként, illetve operett-bonvivánként fellépő férje számára.

A szalon berendezési tárgyai a következő bútorokból álltak: egy szekreter és két női íróasztal, egy kisebb vitrin és egy kétoldalas fali könyvvállvány, amely valószínűleg a hallban összeírt kétszáz könyv és kotta másik részének adott helyet. A vitrinben feltehetően huszonöt kisebb tárgy volt eredetileg elhelyezve, amelyekről az összeírók a konyhában tettek említést, de sajnos tételesen nem soroltak fel. A szoba díszítése visszafogott lehetett, hiszen a leltár szerint csupán egy aranyozott keretű barokk tükör díszítette a falakat. Ahogy említettük, lehetséges, hogy a hallban összeírt képek egy része valójában a szalont díszítette, de ezt nem tudhatjuk biztosan. A három helyiség kiegészítői közé tartozott a foteleket, heverőket és a kanapét díszítő tizenhét díszpárna, a bútorokat díszítő tizenöt apró kézimunka, illetve egy Lábass Jucit ábrázoló mellszobor is, amely talán az egyik íróasztalon foglalta helyet. Szőnyeget ugyanakkor egyik helyiségben sem írtak össze. A természetes világítást a szalon egyetlen, utcafrontra néző ablaka biztosította, amelyet itt is fakarnison függő csipkefüggöny díszíthetett; az esti fényforrásról pedig a fa szalonszék gondoskodhatott. Bár a szoba rendelkezett ablakkal, mégsem volt igazán világos, mert ablaka északra nézett.

Hátrahagyva a nyüzsgő társasági élet színteréül szolgáló három helyiséget, az összeírás a privát szférát biztosító, két bejárattal rendelkező hálóban folytatódott. Ez a szoba – a fehér bútoroknak köszönhetően – világosabb lehetett, bár az egyetlen, utcafronti ablaka szintén északi fekvésű volt. További fényforrásként szolgált a plafonról függő facsillár. A 17 m²-es szobában egy ágyat, egy éjjeliszekrényt egy kerek kis asztalkát, két fotelt, különböző szekrényeket és egy rekamiét írtak össze. A lakásban összeírtak egy pehelypaplant, nyolc tollvánkost, illetve egy ágyba való szőrmatracot és egy ruganyos ágybetétet is, amelyek ehhez a helyiséghez tartozhattak. A hagyatéki jegyzőkönyv ezt még kiegészítette további két lószőr matracal és egy selyem lábdunyhával. Az itt felsorolt tételek közül néhány nyilvánvalóan a hálószobához tartozott, a többi, a tizennyolc törölközőt, a huszonkét nagy párnahuzatot és a nyolc lepedőt pedig feltehetően az előszobában megemlített, négyajtós gardrób szekrényben tárolhatták.

A hölgy privát szféráját jelzi a helyiség harmadik fókuszpontja, a fal mellett álló toalettasztalka ovális tükörrel. Valószínűleg az asztalon tartották a hagyatéki

jegyzőkönyvben külön feltüntetett arany púderdobozt és az ezüst cigarettatárcát,³¹ illetve az ékszerek egy részét is: egy pár karika fülbevalót apró gyémántokkal, egy arany karkötőt smaragd és rubinkövekkel, egy arany műves gyűrűt, egy platina órát briliáns kövekkel, egy sor édesvízi gyöngyöt (57 db) egy kis brill csattal, egy platina gyűrűt édesvízi gyönggyel, egy arany brosstűt ametiszt kövekkel, egy kis arany brosstűt, egy antik brosst, illetve egy antik karkötőt.

A hálószoza berendezéséhez tartozott egy smizett (komód) és egy háromajtós tükrös szekrény is. Valószínűleg ezek rejtették a Lábass Juci hagyatéki leltárában jelentős tételnek számító ruhákat és cipőket. Nem meglepő, hogy ezek értéke összesen 720 pengő volt, hiszen a színész-imázs megteremtésének fontos kelléke volt az öltözködés: nézők százai követték figyelemmel, és próbálták utánozni a színésznők által diktált divatot. A *Színházi Élet* például rendszeresen külön mellékletben foglalkozott ezzel a témával. A ruhák mind igényes, finom anyagból készültek. A legértékesebb a három bunda: egy 120 pengős mókus- és egy 30 pengős oposszumbunda, illetve egy rövid bunda 50 pengő értékben. Ezenkívül találunk a szekrényben még egy kék, egy fehér róka- és egy cobolyboát 80 pengő értékben, három szövetkosztümöt szőrmegallérral, valamint nyolc pár cipőt. A kiegészítők közül megtalálható itt továbbá kilenc retikül, hat kalap, három sapka és három selyemkendő. A színházi öltözetet külön tüntették fel az összeírók: ez tizenöt pár színházi cipőből és tizenkét színpadi ruhából állt. A kiegészítő jegyzőkönyvben ezenkívül felsorolásra került még 121 pengő értékben két fekete selyemruha, négy világos ruha, egy posztóruha zöld kabáttal, egy mókusprém, hat pár selyemharisnya, egy drapp moroquein ruha kis kabáttal, tizenkét batiszt selyeming, tizenegy batiszt- és selyemnadrág, valamint egy selyemszoknya. A fiókos smizettben tárolhatták a legintimebb ruhadarabokat: hat kombinét, hat női nadrágot, hat női inget, négy hálóinget, egy pár harisnyát, hét selyem leibchent (fűzőt), és talán itt volt a harmincöt zsebkendőből álló készlet is. Az öltözködést a közelben álló és a hagyatéki jegyzőkönyvben külön felvett fehér paraván segíthette. A hálószoza-bútorok teljes értékét 300 pengőre becsülték, ami a lakás összes helyiségében található bútorok összértékének 9,51%-a.

Az alaprajz szerint a hálószobából jobbra nyílt egy fürdőszoba is, de erről a hagyatéki leltárban nem tettek említést. A hagyatéki leltár következő bejegyzése a konyhában összeírt tárgyakat taglalja és becsüli fel. Talán ez az a helyiség, amelyben a művésznő a legkevesebbet tartózkodott. A konyha valószínűleg a költségeknél megemlített bejáró alkalmazott szférája volt. Itt lényegesen értékelenebb bútorokat találunk: a helyiség teljes berendezését mindössze 40 pen-

³¹ Interjú Lábass Jucival: „Egyszer az iskolában a pad alatt elszívtam egy cigarettát. Nem ízlett. Otthon megéreztem rajtam a dohányszagot és jó anyám megvert. Ekkor csupa dachból csakazértis cigarettázni kezdtem, de amikor egy ízben a gyomrom erőlyesen tiltakozni kezdett, végleg felhagytam vele. Csak színpadon gyűjtök rá, ha a szerepem úgy kívánja”. *Tolnai Világlapja* 1929. 31. 20. <http://www.huszadikszazad.hu/bulvar/az-o-elseo-cigarettaja> (Utolsó letöltés: 2011. április 18.)

gőre becsülték.³² Az alaprajz szerint a konyha ajtajától balra találjuk az ablakot, amely a déli belső udvarra nézett. A 10 m²-es helyiség közepén állhatott egy asztal bádogtetővel, amelyet az összeírásban szereplő egy-egy hokedli és szék vehe-tett körül. Az összeírt konyhaszekrényben kaphatott helyet a feljegyzett tizenöt konyhaedény. Már tettünk említést arról, hogy ebben a helyiségben lettek össze-írva az olyan apróságok, amelyek feltehetően a lakás különböző helyégeit díszít-hették, például: hét porcelán virágváza, különböző porcelánfigurák, egy bronz óra, egy bronz elefánt és huszonöt apró vitrintárgy, illetve a nagy társaság kiszol-galására tartott étkészlet.

Az utolsó összeírt helyiség az előszoba volt. Ennek bútorzata a többi szobához képest érthetően csekély, összességében 66 pengőre becsülték (ez a lakásbeli bútorzat összértékének 2,1%-a). A bejárati ajtóhoz közel állhatott egy kis asztal székkal, s fel-tehetően az asztal felett lógott a tükör. Ebben a helyiségben lett felvéve a hálószobá-nál már megemlített fehér, négyajtós gardrós szekrény is, amely az ajtók számából ítélve elég nagy méretű lehetett, s feltehetően az előszoba háló felé eső részén állt.

A hagyatéki leltár tartalmaz továbbá olyan tételeket is, amelyek nem a lakás-hoz, hanem a színésznő életmódjához kötődtek. Ezek közül talán a legizgalma-sabb tétel a „Különféle” kategóriában feltüntetett hathengeres, négyülékes Ford autó 600 pengő értékben, amelynek megvétele részletfizetéssel történhetett, hiszen a költség sor szerint az autón még 2900 pengő hátralék volt az Alföldi Gépkereskedő Rt. felé. Az autók ekkor még „egyedi, sőt különleges darabok voltak”; név szerint ismerték az autók tulajdonosainak nevét, és bár a harmin-cas évekre az autósok köre fokozatosan bővült, a gépkocsi „személyes jellege” és státusszimbólum-volta az egész évtizedben megmaradt. A gépkocsi Lábass Juci életében is fontos presztízskellék lehetett a művészvilágban elfoglalt rangjának alátámasztásához.³³

Ha megnézzük a hagyatéki leltár mérlegét (bevételi oldal: 12 660 pengő, költségoldal 28 482 pengő), a tiszta hagyatéka 15 822 pengő tartozást mutat, tehát a hátrahagyott tartozás nagyobb volt, mint az összes vagyontárgy. A visz-szaemlékezések tanúsága szerint Lábass Juci az 1930-as években körülbelül 200-250 pengőt kapott előadásenként. A bevételeit valószínűleg csak csekély mértékben látta előre, hiszen úgy tűnik, hogy nem állandó fizetést kapott, hanem előre, több előadásra kötötték le.³⁴

³² Az 1941-es összeírásban a tizenhét lakás több mint felében, kilencben írtak össze valamilyen kiegészítő személyzetet. BFL IV.1419.j. 255. d. 652. számlálójárás, VIII. Múzeum u. 15/a. lakásívek.

³³ Majtényi György cikkében megjegyzi, hogy a gépkocsik még a húszas években is főleg Buda-pestben voltak használatban. Majtényi 2000: 101–118.

³⁴ „A primadonnák önmutogató versenye tovább folyik, egy ideig még feltételeket is szabhatnak. Lábass Juci szép, szabályos arcú, lesimított, fekete hajú primadonna. A második vonalba tarto-zik, de mert ő játssza el a Marica grófnő-t (Fedák Sári helyett), többre becsüli magát a kelle-ténél. A Fővárosi Operettszínház az Orlov-ba szerződött, és kénytelen neki megadni a kért 240 pengős felléptidíjat. Ami 95%-osnál erősebb ház esetén 80 pengővel emelkedik.” Magyar 1979: 284. „A kivételezettek élén Fedák Sári haladt, akinek esti 100 dollár, illetve az annak megfelelő

A hagyatéki leltárban 7000 pengő behajthatatlan követelés van feltüntetve „Budapest székes főváros közönségével szemben”, illetve Lázár Ödön, a Királyi színház igazgatójával szemben. A költség oldal legnagyobb tétele a temetési költség (32%) volt, ezt a különböző kölcsönügyletekből eredő tartozás (23,17%), illetve a már említett autó vételárának hátraléka (14,51%) és a lakással kapcsolatos egyéb tartozások (15,37%) követik.³⁵ A különböző ruhaneműk, piperecikkek és könyvek ki nem fizetett vételára a teljes tartozás 9,41%-t tette ki. A költség oldal legkisebb részét az adóhátralék és biztosítási díj-tartozás jelentette (5,5%). Még ha a temetési költségeket nem is vesszük figyelembe, akkor is csak a teljes költség körülbelül felét fedezte volna a feltüntetett „behajthatatlan követelés”.

A HAGYATÉK SORSA

A hagyatéki jegyzőkönyv szerint a fenti hagyaték a férj, Szedő Miklós és Lábass Juci édesanyja, özvegy Lábass Gyuláné között oszlott meg. A hátrahagyott ingóságok kisebbik része (12,63% közel 1600 pengő értékben) az édesanyjához került, míg 87,37%-ot, mintegy 11 ezer pengő értékben a férj neve mellett tüntettek fel. A legtöbb esetben a hagyaték egyes tételeinél világos jelölés mutatja, hogy melyik kerül az édesanyához és melyik marad a férjnél, azonban van néhány tárgy, amely nem teljes egészében öröklődik. Például a ruhaneműk 21-es tétele (három boa) közül csak kettő, a tizenkét festményből szintén kettő (a mosolygó nőt ábrázoló arckép és a tájkép), a szalon két íróasztala közül az egyik, illetve a ruhaneműk közül az abroszokból, szalvétákból, párnahuzatokból és a törölközőkből csak az LGY monogramos tételek kerültek (vagy kerültek vissza) Lábass Gyulánéhoz. Ahhoz, hogy körülbelül megállapíthassuk a vagyon felosztását, a fenti tételeket arányosítottuk. Ez némileg torzítja ugyan az eredményt, mégsem annyira, hogy a torzítás a következtetés rovására menne. Érdekes megfigyelnünk, hogy a tárgyak típusain belül hogyan történt az örökség felosztása. Az alábbi táblázatból jól látszik, hogy míg a bútorok, az ékszerek és a különféle ezüstneműek, valószínűleg a tartozások megfizetése fejében, Szedő Miklóshoz kerültek, azon darabok esetében, amelyekre a férjnek később valószínűleg nem volt szüksége (például a női ruhaneműk) az arány pont fordított. Az öröklés egyértelmű a be nem hajtott követelések, illetve a különfélékhez sorolt autó esetében, amely szintén a férjre illeti.

570 pengő volt a kikötése, azon alul nem lépett fel, tehát megkapta. Fedákot Gaál Franciska (350 pengő) Honthy Hanna (300 pengő) Péchy Erzs (240 pengő), Titkos Ilona (240 pengő) Biller Irén (200 pengő) és Lábass Jucis (200 pengő) követte. A színész 80 pengő alatt presztízséből sem kérhetett kevesebbet, legalábbis ha valamire tartotta magát.” Bános 2000: 212.

³⁵ A lakással kapcsolatos tartozások közé soroltuk a rezsiköltséget (telefon, villany, gáz), a házbértartozást és az alkalmazott bérét is.

Lábass Juci cselekvő hagyatékának felosztása édesanyja és férje között 1933-ban

	özv. Lábass Gyuláné része (pengő)	Szedő Miklós része (pengő)	Összes cselekvő vagyon (pengő)	özv. Lábass Gyuláné része (%)	Szedő Miklós része (%)
Bútorokban	598	2 602	3 200	18,69%	81,31%
Drágaságokban	439	565	1 004	43,73%	56,27%
Követelésekben	0	7 000	7 000	0,00%	100,00%
Különfélékben	0	600	600	0,00%	100,00%
Ruhaneműkben	561	295	856	65,58%	34,42%
Összesen	1 598	11 062	12 660		

Lábass Juci édesanyja férje halála után szegényes körülmények között élt. Erről egy érdekes bejegyzés tanúskodik, amit a hagyatéki tárgyalás során keletkezett jegyzőkönyvben tüntettek fel az örökösödéssel kapcsolatban. Megtudhatjuk, hogy a 1598 pengő örökségből 892 pengőt az édesanya az ún. szülő-tartás fejében kapott, amelyet a gyermeknek akkor kellett fizetnie, ha arra a szülő rászorult.

* * *

Végigtekintve a lakáson mindenképp feltűnő, hogy bár Lábass Juci halálakor férjnél volt, mégis viszonylag kevés tárgy, illetve helyiség utalt a férj jelenlétére. Egyetlenegy tárgynál, egy tizenkét személyes szivárványszínű üvegkészletnél jegyzik meg az örösrókat, hogy az a férj tulajdona és így annak értékét nem becsülik fel. Viszonylag kevés rálátásunk van tehát arra, hogy vajon a lakás mely tere jelentette inkább a feleség és mely a férj magánszféráját.

Az teljesen nyilvánvaló, hogy a lakást nagy társasági életre rendezték be. Tanúskodik erről a hatalmas ebédlőasztal a sok székkal, illetve a háztartásban található étkezőszékek és szervizek száma is. A bútorok és egyéb tárgyak, illetve berendezések nagyon jó minőségűek. A helyiségekben található tárgyak becsértéke jól tükrözi a lakás használatát. A leginkább reprezentatív helyiség kétségkívül a szalon volt, ezt a hall és az ebédlő követte. Ez a három helyiség valószínűleg az idegenek számára is nyitott térként funkcionált, míg a szeparált hálószoba az intim szférához tartozott.

A lakásban lakó cselédnek a helyiségek és a bútorok alapján nem találjuk nyomát (cselédszobájuk nincs és a konyhában sem írtak össze ágyat), de bejárónője mindenképpen volt Lábass Jucinak: egyrészt az összeírás a költségeknél megemlíti az alkalmazottat, másrészt jelenlétét már csak a valószínűsíthetően mozgalmas társasági élet és vendéglátás is megkívánta.

A 20. század első felében a színésztársadalom rendkívül differenciált volt, a jövedelem, a lakásviszonyok és a társadalmi megbecsülés alapján különböző rétegekre volt osztható. Pintér Márta Zsuzsanna négy státuscsoportot különít el:

a budapesti sztár-színészeket (akik a művészi elit tagjai voltak), a budapesti színművészeket; a vidéki színészeket; illetve a statiszták, kóristák, táncosok és napidíjas színészek csoportját. Míg a budapesti, illetve a vidéki színészek csoportja, életmódja, presztízse, jövedelemtermelő képessége alapján az alsó középosztályhoz állhatott közel, addig a kóristák, statiszták és napidíjas színészek jövedelmük alapján inkább a legkisebb keresetű kisiparosokkal, állami vagy magánalkalmazottakkal, sőt, akár a segédmunkásokkal lehettek egy szinten.³⁶

Ha csupán Lábass Juci pályáját és a róla kialakult imázst vesszük számításba, kétség sem fér ahhoz, hogy a vezető színészek között volt a helye. A média által sugárzott képpel azonban óvatosan kell bánni, ha az egyén életszínvonalát és vagyoni helyzetét kívánjuk megismerni. Az újságokból, illetve a hagyatéki leltárból kettős kép sejlik fel. Lábass Juci olyan színésznő volt, akinek hétköznapijait érdeklődéssel követte a publikum, címlapokon szerepelt, öltözködési stílusa, magatartási mintái iránymutatóak voltak a fiatal nők számára. A színészi pályán nyújtott kiemelkedő teljesítménye révén komoly közmegebecsülésnek és figyelemnek örvendett. A lakás, amelyben élt, reprezentatív képet mutat, a hátrahagyott ingóságok, az ékszerek és az autó fényűző életmódot sejtet, a színésznő helye a „felsőbb rétegekben” mégis megkérdőjeleződik a hagyatéki leltár alapján, hiszen a lakás mérete és a hátrahagyott vagyon inkább a középrétegben jelöli ki helyét.³⁷

FORRÁSOK

Budapesti Fővárosi Levéltár (BFL)

IV.1419.j. Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatalának iratai. Az 1941. évi népszámlálás budapesti felvételi és feldolgozási iratainak gyűjteménye.

IV.1419.n. Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatalának iratai. Az 1945. évi budapesti népösszeírás felvételi és feldolgozási iratainak gyűjteménye.

IV.1419.p. Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatalának iratai. A budapesti háborús kárstatisztika felvételi és feldolgozási iratai. 1945.

VII.12.b. Budapesti Központi Királyi Járásbíróság. Peres és peren kívüli iratok. 1913–1950.

VII.217. Kiss József közjegyző iratai. 1900–1939.

XV.17.d.329. Építési ügyosztályok tervtára. 1873–2006.

Az 1930. évi népszámlálás eredményei Budapesten. 1932. II. kötet. 298–323.

³⁶ Pintér 2005: 1065–1123.

³⁷ Összehasonlításképp: Küry Klára operettprimadonna 1935-ös hagyatéki leltára szerint 61 ezer pengő értékű ingatlant és ingóságot hagyott hátra, szemben a 22 ezer pengő tartozással. BFL VII.12.b. 1935-563818.

Budapesti cím- és lakásjegyzék. XII. 1900. május – 1901. április; XXVIII. 1922–1923; XXIX. 1928.
Színházi Élet, 1920–1932.
Tolnai Világlapja, 1929.

HIVATKOZOTT IRODALOM

- Bános Tibor 2000: *Kabos Gyula.* Budapest.
- Juhász Gyula 1968: Operett (Nagyvárad, 1909). In: Péter László (szerk.): *Juhász Gyula összes művei. Prózaí írások, 1898–1917.* 5. kötet. Budapest, 345.
- Kosztolányi Dezső 1999: Önéletrajzok. In: Csiffáry Gabriella (szerk.): *Születtem...: Magyar írók önéletrajzai.* Budapest, 285–288.
- Lakatos Éva 1993: *A magyar színházi folyóiratok bibliográfiája (1778–1948).* Budapest.
- Magyar Bálint 1979: *A Vígszínház története. Alapítástól az államosításig. 1896–1949.* Budapest.
- Majtényi György 2000: Életstílus és szubkultúra. Az autózás története (1920–1960). *Korall* (1.) 1. 101–118.
- Kenyeres Ágnes (főszerk.) 2002: *Magyar életrajzi lexikon.* Budapest.
- Pintér Márta Zsuzsanna 2005: A színészek társadalmi státusza. In: Bécsy Tamás – Székely György (főszerk.) – Gajdó Tamás (szerk.): *Magyar színháztörténet 1920–1949.* Budapest, 1065–1123.
- Székely György (szerk.) 1994: *Magyar színházművészeti lexikon.* Budapest.
- Szűcs Ilona 1996: *Palotanegyed a Józsefvárosban.* Budapest.